
ВПЛИВ НАВЧАЛЬНИХ ПОЗААУДИТОРНИХ ЗАХОДІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ВНЗ

УДК 378.147:811.11

Фатєєва В. Г., Шарапова В. В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

В статті визначені характерні особливості та значущість використання комунікативних позааудиторних заходів при навчанні студентів професійно-орієнтованому спілкуванню іноземною мовою у ВНЗ. Розглянуті методи та принципи, що впливають на формування комунікативної компетенції студентів.

Ключові слова: *англійська мова у професійно орієнтованому спілкуванні, комунікативний підхід, позааудиторний захід, психологічний аспект, новітні педагогічні технології, проектна робота.*

На даному етапі розвитку суспільства іноземна мова стала важливим засобом міжнародного спілкування, і настав час, коли українське суспільство відчуває гостру потребу у фахівцях різних галузей, які активно володіли б іноземною мовою для задоволення своїх професійних та персональних потреб. Це означає, що вища школа повинна підготувати своїх випускників до спілкування в реальних життєвих ситуаціях, навчити здобувати знання самостійно з метою вдосконалення в галузі обраної майбутньої професії.

Актуальність дослідження проблеми навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою зумовлена потребою в покращенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців та кардинальними змінами в суспільстві. Необхідність використання позааудиторних заходів при вивченні іноземних мов є очевидною, особливо з урахуванням нових віянь в системі освіти, які опираються на Закони України "Про освіту", "Про вищу освіту", концепцію мовної освіти України, концепцію профільного навчання та інші офіційні документи держави. Робиться акцент на

сферу розвитку культури мовлення, формування таких компетенцій, як мовна і мовленнєва.

Переорієнтація системи освіти, реформування, спрямування на шлях гуманізації й гуманітаризації створили сприятливі умови для розробки та застосування передусім активних методів навчання та нових педагогічних технологій у навчанні студентів іноземній мові.

Однією з педагогічних умов формування іншомовної професійно орієнтованої компетенції студентів є використання різних методів та прийомів роботи у позааудиторних заходах. Створення реальних та уявних ситуацій спілкування через використання дискусій, рольових ігор, творчих проєктів, відео, сприяє підвищенню культури професійного спілкування та стимулює розвиток творчих здібностей студентів.

Питання впливу позааудиторних заходів і створення навчальних комунікативних ситуацій досліджувало багато вчених: А. Леонтьєв [3], І. Пассов [4], Л. Ананьєва [5], І. Зімня [1] та ін. Однак слід підкреслити, що проведений аналіз педагогічної літератури виявив недостатність сучасного теоретико-методологічного забезпечення процесу навчання студентів університету іншомовної професійно орієнтованої комунікації. Існує потреба здійснити пошук оптимальних шляхів реформування процесу навчання іноземної мови у ВНЗ на нових концептуальних засадах у межах компетенції нової галузі знань – педагогічної інноватики.

Метою статті є висвітлення значення позааудиторних заходів у формуванні іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетенції студентів ВНЗ. Відповідно до мети поставлено завдання: 1) визначити методи та принципи процесу навчання іншомовній професійно спрямованій комунікації у ВНЗ; 2) проаналізувати найпоширеніші типи позааудиторних заходів; 3) висвітлити психологічні аспекти впливу позааудиторних заходів на формування комунікативних навичок.

Навчальний процес на позааудиторному заході має бути інформативним та розвивальним, режисюра заходу повинна бути такою, щоб студенти не тільки слухали викладача, а також співпрацювали з ним у діалозі, висловлювали свої

думки, ділилися інформацією. Процес навчання при цьому спрощений у порівнянні з реальним процесом комунікації, але він є адекватним за основними параметрами, які враховують усі основні якості процесу спілкування: діяльнісний характер, цілеспрямованість і вмотивованість, ситуативна співвідносність, предметність, змістовність. Врахування цих параметрів забезпечує створення такого процесу навчання, який надає можливість розвивати у студентів усі якості мовлення як засобу спілкування. Слід відзначити, що не усяка позааудиторна робота може викликати живий та неослабний інтерес у студентів. Лише вміло розподілене за мірою складності, збудоване на знайомому тематичному матеріалі, який цікавить студентів, насичене ігровими моментами навчання, яке створює впевненість у безперервному прогресі, є найефективнішим засобом підтримки інтересу студентів до вивчення іноземної мови та участі в позааудиторних заходах [4].

Якщо комунікативна потреба студента зустрічається з актуальною темою мовлення, яка відповідає його особистим і віковим особливостям, стає внутрішнім мотивом для іншомовного спілкування, це саме приводить у стан активності більш складні механізми відображення, обміркування і оперативної пам'яті. Психологи відзначають, що, коли людина залучається до активної діяльності через мотив, вона продуктивніше запам'ятовує та глибше розуміє матеріал, а також більш зацікавлено виконує саму діяльність. Слід зауважити, що за наявності відповідної організації внутрішніх мотивів іншомовного спілкування, навчання усного мовлення стає особисто-значущим та особисто-орієнтованим. У центрі навчання в цьому випадку знаходиться людина з її внутрішнім світом потреб та емоцій. Тому під час створення позааудиторних занять викладач повинен враховувати коло інтересів студентів, ситуації спілкування повинні бути природними, а теми – цікавими для них [5].

Постійне проведення позааудиторних заходів із студентами в ВНЗ дало можливість накопичити корисний досвід та відібрати найбільш ефективні методи роботи зі студентами. Викладачі кафедри сучасних мов Національного Університету Кораблебудування проводять позааудиторні заходи під назвою Vip Forum, EnglishSpeakingClub та MovieClub тощо. Ці дієві та цікаві напрями

позааудиторної діяльності надають студентам можливість проводити дискусії, диспуті, перегляд та обговорення фільмів, презентації, написання есеїноземною мовою.

Саме за допомогою Vip Forum відбувається формування та розвиток мовленнєвих навичок та вмінь, що в значній мірі зумовлено високим рівнем зацікавленості студентів. Під час цих заходів студенти демонструють не лише знання лексико-граматичного матеріалу та навички спонтанного мовлення, але й творчі здібності. Дискусійні клуби містять у собі риси не лише навчальної, але й професійної діяльності. При цьому використовуються комунікативні ситуації для вирішення конкретних питань, які виникають під час практичної роботи. З метою максимального наближення до реальних умов майбутньої професійної діяльності фахівців, керівників виробництва, ці заходи передбачають ситуації, з якими студенти можуть зіткнутися в своїй майбутній роботі.

Vip Forum можна розглядати як "репетицію" справжньої міжнародної конференції, під час якої студенти виступають з доповідями англійською мовою, готують презентації, відповідають на запитання "учасників" конференції, вступають з ними в полеміку, відстоюють свою точку зору, наводять аргументи на користь або проти тієї чи іншої гіпотези, а також обмінюються інформацією про останні досягнення у сфері професійної діяльності. Студенти демонструють готовність аналізувати, проникати в суть явищ і подій, розкривати причини й наслідки, робити висновки. Уміння досліджувати, порівнювати, узагальнювати, аналізувати, рухлива емоційна сфера та стійка уява, розвинене абстрактне мислення сприяють ефективному формуванню та вдосконаленню необхідних для дебатування вмінь і навичок.

Проведення дискусійних клубів в позааудиторному форматі надає студентам чудову можливість удосконалити володіння мовою, розвинути навички спілкування. Викладачі кафедри ретельно відбирають теми, щоб дискусія насправді захоплювала, надихала і розважала. Дебати ефективно стимулюють спілкування студентів, адже сама форма роботи передбачає висловлювання студентами ідей та обмін думками.

Перед проведенням дебатів викладачі знайомлять студентів із правилами клубу, обов'язками учасників, структурою аргументу. Необхідно також опрацювати якості хорошого дебатера та вирази, необхідні для виголошення промов.

Слід зазначити, що на позааудиторні заходи, такі як Vip Forum, EnglishSpeakingClub, запрошуються студенти з готовністю до спілкування в чотирьох видах розуміння: аудіювання, читання, говоріння, письмо. Члени клубу виконують вправи, спрямовані на згуртування учасників для кращого взаєморозуміння та плідної роботи в команді. Створення та підтримка товариських стосунків і дружньої атмосфери, усунення психологічного дискомфорту в клубі є запорукою його подальшої успішної роботи [6].

Для сприяння індивідуалізації навчання й розвитку вмотивованості мовленнєвої діяльності студентів викладачі кафедри сучасних мов проводять позааудиторний захід MovieClub. Використання навчальних і художніх відеофільмів, сприяє реалізації найважливішої вимоги комунікативної методики – представити процес оволодіння мовою як розуміння живої іншомовної дійсності. Перевагою відеофільму є його емоційний вплив на студентів. Тому увага має бути спрямована на формування у студентів особистісного ставлення до побаченого. Успішне досягнення цієї мети можливе за умови, по-перше, систематичного показу відеофільмів, а по-друге, їх методично організованої демонстрації [6].

Психологічні особливості впливу навчальних відеофільмів на студентів сприяють інтенсифікації навчального процесу та створюють сприятливі умови для формування комунікативної компетенції студентів. У відеосюжетах найбільш корисні не ті кадри, які пасивно повідомляють про факти, а ті, що спонукають шукати, узагальнювати та знаходити нові способи застосування тих чи інших вербальних і невербальних засобів спілкування [1; 3].

Відео можна використовувати на будь-якому позааудиторному заході для розвитку та закріплення мовленнєвих умінь і навичок. Таким чином, використання відеозапису створює аудіовізуальну опору для тих, хто

навчається, сприяє оптимізації процесу навчання мови, спілкування, формуванню інтересу до предмета.

Учасники позааудиторних заходів, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Студентам надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише визначеними правилами гри. Особливим моментом є й розробка та розподіл ролей. Викладач повинен розподіляти ролі, враховуючи не лише лінгвістичні здібності, але й індивідуально-психологічні особливості кожного студента таким чином, щоб студент почувався природно в своїй ролі, був зацікавлений у ній і мав можливість продемонструвати свої творчі здібності у повній мірі [1].

У деяких дискусійних клубах студенти самі обирають власну роль у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність за обране розв'язання. Викладач виступає як інструктор (ознайомлення з правилами клубу, консультації під час проведення), суддя-рефері (корекція і поради з розподілу ролей), тренер (підказки студентам для прискорення проведення диспутів), головуючий, ведучий (організатор обговорення) [2].

Сьогодні залишається актуальним принцип особистісного орієнтованого підходу до викладання іноземних мов, коли викладач допомагає студентам подолати сором'язливість, психологічний бар'єр і повірити у свої сили. Перехід до нормативного, розвивального навчання надає викладачу іноземної мови гнучкості під час побудови позааудиторного заходу, свободу дій у методико-дидактичній діяльності. У своїй роботі ми намагаємося втілити сучасні принципи навчання іноземної мови, до яких входять ігрові технології – один з найкращих засобів вивчення мови, який допомагає вирішити такі важливі завдання як створити психологічну готовність студентів до мовного спілкування.

Викладачі кафедри сучасних мов навчають студентів приймати креативні рішення, уміти працювати самостійно та в команді, реалізовувати проектні технології, подати себе в умовах конкуренції, відчувати перспективу в житті.

Так, останнім часом ми почали використовувати проектні технології на позааудиторних заходах. Проектна робота – чудова можливість залучити студентів до експерименту. Її мета – дати можливість студентам проявити себе як найкраще, використовуючи набуті знання. Проектна робота допомагає розкрити в собі таланти, позбутися комплексів, учить прислухатися до думок інших, заохочує до креативного мислення, розвиває ініціативу, незалежність, уяву, співпрацю.

Слід зазначити, що необхідно приділяти увагу забезпеченню базового мінімуму навчання з раціональним співвідношенням видів мовленнєвої діяльності враховуючи мінімальну кількість годин, відведених на вивчення іноземної мови в технічному ВНЗ (одне заняття на тиждень, а іноді навіть одне заняття на два тижні протягом трьох семестрів). Аудиторні заняття, на жаль, доводиться присвячувати в основному вивченню відібраного граматичного та лексичного матеріалу. Дуже важко розвинути достатню усно-мовленнєву комунікативну компетенцію студентів у технічному ВНЗ. Вирішити проблему формування комунікативної компетенції можливо, навчаючи усно-мовленнєвого спілкування на додаткових (факультативних) заняттях, суттєву частину яких складають позааудиторні заходи.

Таки чином, використовуючи позааудиторні заходи, як засіб активізації вивчення іноземної мови студентами вищої школи, ми виходимо з основного методологічного принципу навчання іноземній мові – принципу комунікативності. Виникає необхідність запровадження позааудиторних заходів які в свою чергу активізують діяльність студентів, допомагають їм творчо мислити та самостійно здобувати нові знання. Під час проведення таких заходів студенти поряд з мовними навичками та вміннями розвивають основи логічного мислення, планування та здатність висловлювати й відстоювати свої погляди.

Література

1. *Зимняя И.А.* Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И.А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1985. – 160 с.

2. *Китайгородская Г.А.* Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам / Г.А. Китайгородская – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 176 с.

3. *Леонтьев А.А.* Психология общения / А.А. Леонтьев. – Тарту: Тартус. ГУ, 1974. – 219 с.

4. *Пассов Е.И.* Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению: [пособие для учителей] / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.

5. *Ананьева Л.В.* Навчання студентів мовних спеціальностей професійно спрямованого діалогічного мовлення з використанням ділової гри: дис... канд. наук: 13.00.02 / Ананьева Людмила Валентинівна. – К., 2002. – 281 с.

6. *Ильченко Е.И.* Использование видеозаписи на уроках английского языка / Е.И. Ильченко. – Английский язык. – 2003. – №9 – С. 7.

Fateeva V. G., Sharapova V. V. The significance of the curriculum activities in ESP studying

The main techniques and particularities of the curriculum activities in ESP studying have been analyzed. The role, principles and meaning of the communicative approach in language teaching have been described.

Key words: *English for Special Purposes, communicative approach to language teaching, curriculum activity, psychological aspect, update teaching technologies, project work.*